

Stadsklooster Leeuwarden

Projectplan

versie juni 2025

1. Inleiding en leeswijzer

In de binnenstad van Leeuwarden staat de Grote of Jacobijnerkerk – een plek vol historie en betekenis. In dit plan presenteren we de ontwikkeling van deze kerk en haar omgeving tot een Stadsklooster: een open, inspirerende plek voor rust, ontmoeting en bezinning.

Dit document bevat een samenvatting van het projectplan Stadsklooster. Het valt uiteen in vijf pijlers: wonen, ontmoeten, vieren, beleven en leren. Als slot wordt beschreven hoe de terp Nijehove mee kan gaan in de herontwikkeling van dit bijzondere gedeelte van Leeuwarden.

Dit stuk dient ter voorbereiding op de besluitvorming in het College van B&W in het kader van de Erfgoed Deal. Tijdens het overleg op 12 juni 2025 delen we ook de benodigde financiële gegevens omtrent het project. Ook geven we dan een inkijkje in de eerste visuals van het concept Masterplan van Buro Stiel, de architect die dit project begeleidt.

2. Visie

In het hart van de oude binnenstad van Leeuwarden ligt een bijzondere plek: de Grote of Jacobijnerkerk. Eeuwenlang was deze plek een religieus en maatschappelijk centrum. Vandaag staat ze opnieuw op een kruispunt. Waar veel monumentale kerken worstelen met leegstand of commercie, ontstaat hier iets nieuws: een Stadsklooster.

De dominicanen, die hier in de 13e eeuw hun klooster stichtten, zochten nadrukkelijk de stad en haar mensen op. Zij combineerden gebed en contemplatie met onderwijs, debat en gastvrijheid. De kloosterkerk was geen gesloten bastion, maar een ontmoetingsplek waar burgers, reizigers en studenten welkom waren. Die geest van openheid en verbinding geeft richting aan het nieuwe Stadsklooster: een plek waar rust en bezinning samengaan met cultuur en leren. Zo wordt de dominicaanse erfenis opnieuw actueel — als inspiratie voor een plek waar oude verhalen en nieuwe vragen samenkomen, midden in het hart van de stad.

Het Stadsklooster Leeuwarden wil in die lijn van de dominicanen een plek zijn waar mensen tot rust kunnen komen en elkaar kunnen ontmoeten. De oorsprong van het idee ligt in de eeuwenoude kloostertraditie, maar de invulling is eigentijds, inclusief en breed toegankelijk. Het Stadsklooster is er voor iedereen die behoefte heeft aan vertraging, verdieping of verbinding – ongeacht achtergrond of levensovertuiging.

Het plan rust op vijf pijlers: wonen, ontmoeten, vieren, beleven en leren. Daarmee vormt het Stadsklooster een veelzijdig en samenhangend geheel. In de directe omgeving van de kerk ontstaat een woongemeenschap die zich inzet voor het ritme en de zorg voor deze plek. De kerk zelf wordt doorlopend opengesteld als gastvrije ruimte voor stilte en ontmoeting, met een laagdrempelig kloostercafé als verbindende plek. Ook zijn er dagelijkse meditatieve momenten en vieringen, toegankelijk voor iedereen die een moment van rust of reflectie zoekt.

Daarnaast is er een rijk cultureel programma, ontwikkeld in samenwerking met partners uit de stad. Van concerten en tentoonstellingen tot lezingen en stadsdialogen: het Stadsklooster wil een plek zijn waar cultuur en zingeving elkaar versterken. Onderwijsinstellingen krijgen een eigen plek in het zogenaamde ZinLab, waar studenten op alle niveaus kunnen werken aan vragen rondom zingeving, duurzaamheid en toekomst.

Het Stadsklooster Leeuwarden wil geen museum zijn, en ook geen traditionele kerk. Het is een levendige plek waar oude muren nieuw perspectief bieden – aan bewoners van de stad én aan bezoekers. Hier komen verleden en toekomst samen, niet als tegenstelling, maar als inspiratiebron voor een andere manier van leven: langzamer, aandachtiger en met meer betekenis.

3. Context & samenwerking

Het idee voor het Stadsklooster Leeuwarden is ontstaan vanuit een unieke kans: het behoud en hergebruik van een monumentale kerk met een rijke geschiedenis, midden in de stad. De Grote of Jacobijnerkerk is het oudste gebouw van Leeuwarden, met wortels in de dertiende eeuw. Eeuwenlang is de kerk een plek geweest van religie, reflectie en samenleving. Nu ligt er een plan om deze plek opnieuw relevant te maken, passend bij de behoeften van deze tijd.

De directe aanleiding voor dit initiatief ligt bij de Protestantse Gemeente Leeuwarden (PGL), die geconfronteerd werd met hoge onderhoudskosten en een afname van het aantal kerkgangers. De wens ontstond om de kerk niet alleen in stand te houden, maar ook opnieuw betekenis te geven – voor de wijkgemeente én voor de stad.

In dit streven vond de PGL een betrokken partner in de Maatschappij van Welstand (MvW). Deze organisatie zet zich in voor het behoud van protestants erfgoed in Nederland en heeft zich verbonden aan het Stadsklooster vanuit een gedeeld ideaal: waardevolle plekken een toekomst geven, waarin betekenis en betrokkenheid centraal staan.

Beide partijen hebben in 2023 een intentieverklaring ondertekend waarin ze hun samenwerking bekrachtigen. De MvW onderzoekt hoe zij het vastgoed – waaronder de kerk en de aangrenzende panden – kan overnemen en beheren. De bedoeling is er dat een zelfstandige Stichting Stadsklooster ontstaat, die de ruimte heeft om zich te richten op de inhoudelijke invulling van het Stadsklooster, terwijl de MvW zorg draagt voor het onderhoud en de ontwikkeling van het vastgoed.

Deze samenwerking is essentieel voor de levensvatbaarheid van het project. Het Stadsklooster krijgt vorm binnen een netwerk van partners, vrijwilligers en organisaties uit de stad. De PGL blijft daarbij een van de medespelers, met een inhoudelijke betrokkenheid bij het ritme van vieringen en de gemeenschap rond de kerk. Tegelijk staat het Stadsklooster nadrukkelijk open voor nieuwe allianties – met onderwijsinstellingen, culturele organisaties, buurtbewoners en bezoekers.

Zo groeit het Stadsklooster uit tot een gezamenlijk gedragen plek, waar religieuze en niet-religieuze spelers elkaar vinden in de gedeelde ambitie om van deze bijzondere locatie een centrum van rust, ontmoeting en inspiratie te maken – duurzaam beheerd, maatschappelijk gedragen en breed toegankelijk.

4. Wonen

Waarom dit thema?

In een tijd waarin gemeenschapsgevoel onder druk staat, biedt het Stadsklooster een vernieuwend woonconcept: samenleven met aandacht. Wonen in het Stadsklooster betekent niet alleen onder één dak leven, maar ook deelnemen aan een gedeeld ritme en gezamenlijke waarden zoals aandacht, rust en reflectie. Het woonconcept speelt in op de groeiende behoefte aan zingeving, verbondenheid en alternatieve woonvormen.

Hoe ziet het eruit?

In historische panden rond de kerk ontstaat een intergenerationele woongemeenschap. Deze groep bewoners committeert zich aan het ritme van het kloosterleven, zoals dagelijkse momenten van stilte of ontmoeting, en draagt actief bij aan het functioneren van het Stadsklooster. Bewoners kunnen gezinnen zijn, starters, studenten of senioren – elk met een eigen rol. Het woonmodel is gebaseerd op gedeelde verantwoordelijkheid: iedereen draagt bij, gemiddeld 8 uur per week. Zo ontstaat een leefgemeenschap die stabiliteit biedt en tegelijk openstaat voor verandering en groei.

Wie doen mee?

De doelgroep bestaat uit mensen die bewust kiezen voor een betrokken vorm van samenleven. Dat kunnen studenten zijn die op zoek zijn naar verdieping, alleenstaanden met interesse in zingeving of gezinnen die verbondenheid zoeken. Partners zijn onder meer Stichting Ruimzicht, woningcorporaties en selectiebegeleiders. Er is ruimte voor bewoners met verschillende achtergronden, zolang ze zich herkennen in het ritme en de kernwaarden van het Stadsklooster.

Wat is nodig?

Randvoorwaarden zijn passende woonruimte in de nabijheid van de kerk, heldere afspraken over betrokkenheid, begeleiding bij de opstart van de groep, en voldoende ondersteuning om de balans tussen privé en gezamenlijke inzet te bewaken. Ook juridische en organisatorische kaders – zoals selectieprocedures en wooncontracten – worden zorgvuldig ingericht.

5. Ontmoeten

Waarom dit thema?

In een tijd van individualisering is er een groeiende behoefte aan laagdrempelige plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten zonder druk of verplichting. Het Stadsklooster wil zo'n plek zijn: open, gastvrij en betekenisvol. Ontmoeting draagt bij aan sociale cohesie en nodigt uit tot reflectie en uitwisseling.

Hoe ziet het eruit?

Het kloostercafé vormt het kloppende hart van deze pijler. Hier ontmoeten bewoners, bezoekers en toevallige passanten elkaar in een sfeer van rust en aandacht. De inrichting en het menu zijn eenvoudig, duurzaam en uitnodigend. Daarnaast is de kerk dagelijks open als stille ruimte, met gelegenheid voor een gesprek, een moment van stilte of het branden van een kaars.

Daarnaast willen we de Grote Kerk 365 dagen per jaar openstellen voor Leeuwarders en toeristen. Daartoe willen we de verhalen van de kerk en het gebied ontsluiten, via bijvoorbeeld audiotours en escaperooms. Ook willen we op beperkte schaal retail mogelijk maken. Een kloosterbiertje zou is daarbij de wenkende stip op de horizon.

Wie doen mee?

Het Stadsklooster richt zich op een brede doelgroep: buurtbewoners, toeristen, studenten, zzp'ers, cultuurbezoekers en nieuwsgierige voorbijgangers. Partners zijn horecaondernemers, vrijwilligers, citymarketing en Visit Leeuwarden. De open, uitnodigende sfeer is essentieel: niemand hoeft iets, maar iedereen mag er zijn.

Wat is nodig?

Een goed gefaciliteerd café, voldoende vrijwilligers, een aantrekkelijke inrichting en samenwerking met lokale partijen zijn essentieel. Voor de openstelling van de kerk is ook een team van gastvrouwen/heren nodig. Verder moet het ritme van ontmoeting in balans zijn met de rust die het klooster wil uitstralen.

6. Vieren

Waarom dit thema?

In de drukte van alledag vergeten we soms stil te staan bij wat echt belangrijk is. Het Stadsklooster biedt momenten van rust, bezinning en verstillings – toegankelijk voor iedereen. Het ritme van de dag vormt daarbij de basis: momenten van stilte, muziek of reflectie, los van religieuze kaders.

Hoe ziet het eruit?

Er zijn drie dagelijkse meditatieve momenten: 's ochtends, rond de middag en aan het eind van de dag. Deze momenten zijn eenvoudig, laagdrempelig en open voor iedereen. Ze worden vormgegeven met stilte, muziek, poëzie en korte teksten. Op zondag zijn er nog reguliere vieringen door de wijkgemeente – voor wie dat wil. Het geheel vormt één ritme waarin iedereen op eigen manier kan deelnemen.

Wie doen mee?

De doelgroep bestaat uit stadbewoners, studenten, toeristen en zinzoekers. Sommigen komen uit religieuze tradities, anderen zoeken gewoon rust. De wijkgemeente blijft een waardevolle partner, naast culturele instellingen die bijdragen aan de invulling van de momenten.

Wat is nodig?

Benodigd zijn geschikte ruimtes (dagkapel, kerkzaal), een kleine coördinatiegroep, muzikale ondersteuning en eenvoudige hulpmiddelen. Daarnaast is het belangrijk dat deze momenten duurzaam gedragen worden – niet door professionals, maar door een brede kring van betrokkenen.

7. Beleven

Waarom dit thema?

Het Stadsklooster wil bijdragen aan een stad waarin ruimte is voor verwondering, schoonheid en verdieping. Beleving speelt hierin een sleutelrol: kunst, muziek, cultuur en erfgoed bieden ingangen voor reflectie en inspiratie.

Hoe ziet het eruit?

Het Stadsklooster ontwikkelt culturele programma's samen met partners: concerten, tentoonstellingen, dialogen, stadswandelingen. Cocreatie is daarbij het uitgangspunt: programmeren gebeurt samen met anderen. De kerk wordt een plek waar de artistieke en maatschappelijke agenda elkaar raken. De geschiedenis van de plek wordt ontsloten via tentoonstellingen, verhalen en erfgoedprogramma's.

Wie doen mee?

Doelgroepen zijn breed: cultuurpubliek, toeristen, bewoners, scholieren. Partners zijn onder meer Explore the North, Arcadia, Neushoorn, kunstinstellingen, gidsen en erfgoedprofessionals.

Wat is nodig?

Randvoorwaarden zijn een goede culturele infrastructuur (licht, geluid, stoelen), een inhoudelijke programmaraad, en voldoende vrijheid in het gebruik van de kerkruimte. Het gebouw moet flexibel inzetbaar zijn zonder de sfeer te verliezen.

8. Leren

Waarom dit thema?

Steeds meer onderwijsinstellingen zoeken naar plekken waar studenten kunnen werken aan persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke thema's. Het Stadsklooster biedt zo'n plek: niet als school, maar als leeromgeving waar zingeving, duurzaamheid en burgerschap samenkomen.

Hoe ziet het eruit?

Het ZinLab – de leeromgeving van het Stadsklooster – is een inspirerende werkplek voor studenten van MBO, HBO en WO. Hier werken ze aan vragen rond ethiek, toekomst, samenleving en mentale gezondheid. De sfeer nodigt uit tot verdieping: een combinatie van studieruimte, stilte, ontmoeting en context. Onderwijs wordt hier verbonden met de praktijk van het leven.

Wie doen mee?

Doelgroepen zijn studenten en docenten van NHL Stenden, Firda, RUG Campus Fryslân en andere opleidingen. Partners zijn ook onderwijsorganisaties zoals SPARK the Movement.

Wat is nodig?

Nodig zijn geschikte ruimtes (studielandschap, werkplekken, overleg ruimte), afspraken met onderwijsinstellingen, een programmacoördinator en structurele financiering. Ook zijn er spelregels nodig voor gedeeld gebruik en samenwerking tussen onderwijs, bewoners en bezoekers.

9. Nijehove als betekenisvolle context van het Stadsklooster

Waarom Nijehove?

Nijehove is de bakermat van Leeuwarden. Op deze terp, hoger gelegen tussen de slenken en kwelders van het Friese landschap, ontstond de eerste bewoning die uiteindelijk zou uitgroeien tot de stad. Eeuwenlang was Nijehove een dynamische plek waar het geestelijk, economisch en maatschappelijk leven van de stad samenkwam.

Tegenwoordig ligt Nijehove als een verborgen juweel in de binnenstad. De Grote of Jacobijnerkerk, de omringende stegen, hofjes en historische panden vormen samen een uniek ensemble. De verhalen van de plek — van middeleeuws kloosterleven tot het stadsverleden van de Oranjes, van burgerlijke bloei tot het protestantse erfgoed — liggen nog altijd besloten in stenen en straten.

Het Stadsklooster is een van de katalysatoren om dit gebied opnieuw tot leven te brengen. In lijn met het gedachtegoed van de Erfgoed Deal wordt Nijehove ontwikkeld tot een toekomstgericht cultuurhistorisch kwartier, waar verleden, heden en maatschappelijke opgaven elkaar versterken.

Hoe ziet het eruit?

Het project benadert Nijehove als één samenhangend gebied waarin het gebouwde erfgoed, de openbare ruimte en het sociale weefsel in verbinding worden ontwikkeld.

De herinrichting richt zich op:

- het zichtbaar en beleefbaar maken van de verhalen van de plek, o.a. via routes, subtiële vormgeving en digitale ontsluiting;
- het creëren van een groene stadsoase in de binnenstad, waar biodiversiteit en verblijfskwaliteit hand in hand gaan;
- het faciliteren van kleinschalige vormen van ontmoeting in de buitenruimte, in overeenstemming met de wensen van buurtbewoners (géén festivalisering, wél verstillings- en betekenisvolle activiteiten).

Wie doen mee?

De herontwikkeling van Nijehove is een gezamenlijke opgave, die met de inzet van de volgende partners tot stand komt:

- Gemeente Leeuwarden is partner in de herinrichting van de openbare ruimte en borging van het gebiedsperspectief binnen bredere binnenstadsplannen.
- Erfgoed Deal biedt een kans op co-financiering om de integrale aanpak mogelijk te maken.
- Protestantse Gemeente Leeuwarden en Maatschappij van Welstand zijn als initiatiefnemers en beheerders van het ensemble belangrijke dragers van het project.

-Daarnaast zijn buurtbewoners, onderwijsinstellingen, culturele partners en vrijwilligers nauw betrokken — in het participatieproces, bij het zichtbaar maken van verhalen en in de invulling van het dagelijks gebruik van de plek. Ook organisaties in de buurt als het Natuurmuseum en de Stichting Joods Erfgoed spelen een belangrijke rol.

Wat is nodig?

Om Nijehove als betekenisvolle plek te ontwikkelen, is een integrale aanpak vereist. Essentieel daarbij is een gebiedsvisie en -ontwerp waarin de cultuurhistorische kwaliteiten van Nijehove worden verbonden met vergroening, routing en verblijfskwaliteit.

Daarbij zijn investeringen nodig in vergroening en klimaatadaptieve ingrepen, zoals het ontharden van stegen en pleinen en het toevoegen van groen dat bijdraagt aan biodiversiteit en waterberging. Daarnaast is het ontwikkelen van subtiële en toegankelijke vormen van erfgoedontsluiting in de buitenruimte van belang — door middel van verhalenroutes, digitale toepassingen, kunst en vormgeving die recht doet aan het karakter van de plek.

Het project vraagt om een structurele betrokkenheid van bewoners en lokale partners bij het beheer en de programmering van de ruimte, zodat Nijehove ook in de toekomst een levendige en gedragen plek blijft. Daarbij is het van belang dat het project stevig wordt verankerd binnen gemeentelijke beleidskaders op het gebied van erfgoed, leefomgeving en binnenstadsontwikkeling, én binnen het leer- en innovatietraject van de Erfgoed Deal.